

**ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ
ДО ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ З ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК (КОМПЛЕКСНИЙ
ЕКЗАМЕН)
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ зі спеціальності 033
«ФІЛОСОФІЯ» ОР «БАКАЛАВР»
на 2025/2026 навчальний рік**

Вступ до філософії

1. Світогляд, його структура. Історичні типи світогляду. Філософія як теорія світогляду та його основа.
2. Філософія як теорія і метафілософія як метатеорія. Філософські й метафілософські дисципліни. Історія філософії як розділ метафілософії.
3. Проблемний характер філософії. Філософія як мистецтво створення концептів і концептуального простору. Філософія і техніка себе. Піклування про себе.
4. Поняття і предмет філософії. Мова і методи філософії. Філософія як прикладна логіка.
5. Філософія як наука, світогляд і спосіб життя. Теоретична і практична філософія. Мистецька, есеїстична і публіцистична філософія.
6. Позиції і стратегії у філософії. Раціоналізм й ірраціоналізм. Догматизм і скептицизм. Матеріалізм та ідеалізм. Ідеалістична філософія та організована релігія.
7. Концепції походження і способи побутування філософії. Філософська ідея, система, теорія, школа, напрям, течія і традиція. Історія філософії як школа філософської думки.
8. Метафізика і фізика. Фізикалізм. Метафізика як теорія категорій. Метафізичний реалізм і номіналізм. Двокатегоріальна й однокатегоріальна онтологія.
9. Онтологія і метафізика. Універсальна і спеціальна метафізика. Феноменологія структури сутнього. Герменевтика принципів буття.
9. Метафізична логіка як філософський метод дослідження структури і логічне числення загальних імен. Діалектична логіка як філософський метод дослідження процесу і логічне числення загальних, часткових й одиничних імен.
10. Теорія субстанції в онтології і метафізиці. Моністична, дуалістична і плюралістична онтологія.
11. Теорія відображення у філософії свідомості. Тропізми і таксиси. Модулярність розуму.
12. Спекулятивна космологія і небулярна гіпотеза. Модель стаціонарного стану і пульсуючого Всесвіту. Теорія Великого вибуху.
13. Психофізична проблема у спекулятивній антропології. Картезіанський інтеракціонізм. Ляйбніцевий паралелізм. Інформаційний інтеракціонізм. Антропний принцип.
14. Душа і дух у спекулятивній психології. Моделі піклування про душу. Філософія як підготовка до смерті.
15. Спекулятивна теологія. Онтотеологія і теологія історії. Спекулятивний атеїзм.
16. Діалектика як теорія всезагального. Всезагальне як історична наступність і логічна спадкоємність категоріального знання. Ціле, частина й елемент. Єдине, множинне й усяке. Рід, вид й індивід.
17. Об'єктивна і суб'єктивна діалектика. Діалектичний та історичний матеріалізм. Емпірична і теоретична діалектика.
18. Феноменологія як вчення про самовідчуття і досвід свідомості. Феноменологія духу. Феноменологія досвіду. Досвід і твердження.

19. Метафізика в аналітичній філософії. Верифікаційна теорія значення. Мовний каркас метафізичної теорії. Принцип толерантності.
20. Гносеологія, епістемологія і філософія науки. Загальна і спеціальна філософія науки.
21. Гносеологія як вчення про складові, види, рівні, форми і можливості пізнання. Проблема істини. Концепції і критерії істини.
22. Епістемологія як вчення про наукове пізнання та його головні форми. Критерії науковості у філософії науки. Проблема демаркації науки від псевдонауки.
23. Поняття методу, методології та методики. Складові та властивості методу. Класифікації методів.

Історія філософії

1. Філософські традиції стародавнього Сходу. Ортодоксальні й неортодоксальні школи стародавньої Індії. Філософські школи стародавнього Китаю. Конфуцієнство. Даосизм.
2. Антична філософія як культурна цінність Європи. Джерела античної філософії, її специфіка та головні етапи розвитку. Антична філософія й юдейсько-християнська традиція.
3. Антична натурфілософія. Іонійська філософія. Італійська філософія. Аттична філософія. Космоцентризм. Діалектичний логос. Атоми як алфавіт природи.
4. Антична філософська класика. Антропоцентризм. Софісти і Сократ. Афіньська школа філософії.
5. Філософія Платона та філософська система Аристотеля. Теорія двох світів. Теорія індивідуальної субстанції. Вчення про чотири види причин.
6. Філософія еллінізму: епікуреїзм, стоїцизм, скептицизм. Свобода. Фатум.
7. Філософія Стародавнього Риму. Неоплатонізм. Єдине. Принцип ієрархії.
8. Середньовічна парадигма західноєвропейської філософії. Апологетика, патристика, містика, схоластика. Полеміка реалізму і номіналізму. Філософсько-теологічні вчення Аврелія Августина і Томи Аквінського.
9. Антропоцентризм та гуманізм філософського мислення епохи Відродження (Микола Кузанський, Н. Макіавелі, Т. Мор, Т. Кампанела). Натурфілософські ідеї епохи Відродження (Дж. Бруно, М. Коперник, Й. Кеплер, Леонардо да Вінчі).
10. Західноєвропейська філософія (XVI – XVIII ст.). Проблема субстанції, методу пізнання та організації суспільного життя людей у філософії Нового часу (Ф. Бейкон, Дж. Лок, Т. Гобс, Р. Декарт, Б. Спіноза, Г. Ляйбніц, Дж. Барклі, Д. Г'юм).
11. Філософія французького, англійського і німецького Просвітництва. Теорія «суспільного договору» та «природних прав» людини. Діалектика Просвітництва.
12. Класичний німецький ідеалізм як завершення Просвітницького енциклопедичного проекту. Енциклопедія філософських наук. Логічний принцип енциклопедичної організації замість алфавітного.
13. Філософія І. Канта. Обмеженість теоретичного розуму. Аналітичні й синтетичні речення. Антиномії. Першість практичного розуму перед теоретичним. Практична філософія і філософія практики. Категоричний імператив. Проблема людини.
14. Філософія діяльності Й. Фіхте. Теорія науки. Метод синтезу. Теорія націоналізму. Філософія тотожності Ф. Шелінга.
15. Енциклопедична система процесуальної діалектики Г. Гегеля. Філософія неформальної логіки. Спекулятивна філософія природи. Філософія глобальної історії культури. Методологічна проблема діалектичної логіки.
16. Антропологічний матеріалізм Л. Фюєрбаха. Теорія релігії.
17. Філософія марксизму. Теорія конфлікту. Проблема відчуження. Поняття ідеології. Соціальна етика. Філософські аспекти неомарксизму. Франкфуртська школа.
18. Філософія позитивізму та його еволюція. Класичний позитивізм, неопозитивізм і постпозитивізм.

19. Філософські течії неокантіанства та неогегельянства.
20. Прагматизм і неопрагматизм. Річард Рорті. Культурна політика.
21. Ірраціоналізм «філософії життя» (А. Шопенгавер, Ф. Ніцше, А. Бергсон, В. Дільтай).
22. Психоаналітична філософія та її розвиток (З. Фройд, К. Юнг, Е. Фром).
23. Персоналізм – напрям у філософії ХХ ст. (Е. Муньє, Б. Боун, Е. Брайтмен).
24. Філософія екзистенціалізму у ХХ ст. (М. Гайдегер, Ж.-П. Сартр, А. Камю, К. Ясперс).
25. Філософська антропологія (М. Шелер, Г. Плеснер, А. Гелен).
26. Еволюція релігійної філософії у ХХ ст. Неотомізм. Гейярдизм. Сучасна протестантська філософія.
27. Філософський структуралізм, герменевтика й феноменологія – течії континентальної філософії.
28. Філософський дискурс Модерну і Постмодерну. Філософія постмодернізму. Континентальна й аналітична філософія. Філософія логічного атомізму Б. Расела.
29. Філософія мови Л. Вітгенштайна. Філософія фізики Р. Карнапа. Логічна і лінгвістична філософія. Логічний аналіз. Мовна гра. Мовленнєві дії.

Українська філософія

1. Українська філософія як українська філософська думка й український філософський процес. Зовнішня і внутрішня історія української філософії. Проблема періодизації історії української філософії.
2. Філософські ідеї в культурі Київської Русі (XI – XIII ст.).
3. Філософські ідеї в писемних пам'ятках Києво-Руської доби.
4. Філософська думка в Україні XIV – XVII ст. Розвиток гуманістичних ідей в братських школах, Острозькому культурно-освітньому центрі.
5. Філософська освіта в Україні XV – XVIII ст.
6. Філософія українського Просвітництва другої половини XVII – XVIII ст.
7. Філософія Києво-Могилянської Академії.
8. Філософська система Г. Сковороди. Вчення про три світи і дві «натури». Ідеї «сродної праці» і «нерівної рівності». Теорія людського серця. Концепція щастя людини.
9. Специфіка українського філософського процесу в XIX ст.
10. Філософські аспекти українського романтизму. Філософські ідеї М. Гоголя.
11. Проблема людини і нації у творчості діячів Кирило-Мефодіївського товариства (М. Костомаров, П. Куліш).
12. Філософські ідеї Тараса Шевченка. Шевченків міф України.
13. Академічна філософія в Україні кінця XIX – початку XX століть.
14. Філософія П. Юркевича.
15. Філософські ідеї у творчості українських письменників та вчених другої половини XIX – початку XX століття.
16. Філософські ідеї М. Драгоманова, О. Потебні, Б. Кістяківського.
17. Філософські аспекти творчості В. Винниченка, В. Вернадського.
18. Історіософські ідеї М. Грушевського.
19. Філософія І. Франка та обґрунтування української ідеї у його творчості. Еволюція соціально-філософських поглядів І. Франка.
20. Філософські погляди В. Липинського, Ю. Липи, Д. Донцова.
21. Філософські ідеї у творчості Лесі Українки, В. Стефаника.
22. Розвиток української філософії у діаспорі (О. Кульчицький, І. Лисяк-Рудницький, Ю. Вассиян, М. Шлемкевич, В. Янів та ін.).
23. Д. Чижевський – дослідник історії української філософії.
24. Суперечності розвитку філософської думки в Україні у першій третині ХХ ст.
25. Українська філософія в ХХ столітті. Становлення Київської філософської школи (П.Копнін, В. Шинкарук).

26. Основні напрями та проблеми розвитку української філософії у другій половині ХХ – початку ХХІ століття (М. Попович).

Соціальна філософія

1. Об'єкт, предмет, основні категорії соціальної філософії.
2. Функції соціальної філософії та її місце в системі гуманітарних наук.
3. Проблема періодизації історії соціальної філософії.
4. Концепції походження людини.
5. Сутність людини як біосоціальної та духовної істоти.
6. Людина як суб'єкт суспільно-історичної діяльності.
7. Основні концепції суспільства.
8. Поняття суспільства та проблема його визначення.
9. Суспільні відносини, їх типи та суб'єкти суспільних відносин.
10. Суспільне життя та його основні сфери.
11. Поняття соціального процесу та суспільного розвитку.
12. Типи соціальних процесів.
13. Джерела та рушійні сили розвитку суспільства.
14. Суспільний прогрес і проблема його критеріїв.
15. Суперечливість взаємодії суспільства і природи.
16. Особистість як суб'єкт суспільної діяльності та розвитку суспільства. Типи особистостей.
17. Поняття цінності. Види і типи цінностей.
18. Свобода як цінність.
19. Соціально-філософський аналіз культури та її сутності.
20. Цивілізація та цивілізаційні засади функціонування й розвитку суспільства.
21. Глобальні проблеми сучасної цивілізації.
22. Предмет філософії історії. Основні підходи до розуміння сенсу історії.
23. Формування філософії історії у добу Просвітництва.
24. Концепції історії І. Канта, Г. Гегеля.
25. Теорія історичного процесу К. Маркса: формаційний підхід.
26. Цивілізаційний підхід до історії. Концепція А. Дж. Тойнбі.
27. Морфологія історії О. Шпенглера.
28. Світоглядні основи та структура філософії права. Право як соціально-духовне явище. Право як справедливість.
29. Співвідношення природних і правових законів, закону і права. Форми права.
30. Природне право та його особливості. Договірна теорія права як вираження природних потреб людини.

Програмові вимоги обговорені і затверджені на засіданні кафедри філософії, соціології та релігієзнавства, протокол № 8 від 27 лютого 2026 року.

Завідувач кафедри філософії, соціології
та релігієзнавства

М.В. Дойчик